

Біблійне богослов'я

УДК 27-247.8:27-277.2

НАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ Ів. 10,40 – 12,50

Андрій ЯЦИШИН

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, кафедра богослов'я,
вул. Гарбарська, 22, 76019, м. Івано-Франківськ, Україна*

e-mail: ustaws4uk@ukr.net

У статті, присвяченій нарративному аналізу тексту Ів. 10, 40 — 12, 50, здійснено коротке дослідження біблійного тексту за допомогою нарративного підходу та його принципів. Продемонстровано ефективність нарративного підходу для аналізу біблійного тексту через входження в прагматичний світ його розповіді (Narrative Criticism) та міметичної відповіді читача (Reader-Response Criticism) на цю розповідь з перспективи пізнання первісного наміру тексту, запрограмованого імпліцитним автором. Показано, як текст Ів. 10, 40 — 12, 50 веде читача впродовж сюжетної лінії та її перипетій, спонукаючи читача приймати та засвоювати певні богословські категорії розповіді чи відкидати інші.

Ключові слова: *нарративний аналіз, Євангеліє від Івана, оповідач, читач, сюжет, персонажі, імпліцитний автор, імпліцитний читач, богословські категорії*

В статье, посвященной нарративному анализу текста Ин. 10, 40 - 12, 50, осуществлено краткое исследование библейского текста с помощью нарративного подхода и его принципов. Продемонстрирована эффективность нарративного подхода для анализа библейского текста через входжение в прагматический мир его рассказа (Narrative Criticism) и миметический ответ читателя (Reader-Response Criticism) на этот рассказ в перспективе познания первоначального намерения текста, запрограммированного имплицитным автором. Показано, как текст Ин. 10, 40 - 12, 50 ведет читателя на протяжении сюжетной линии и ее перипетий, побуждая читателя принимать и усваивать определенные богословские категории рассказа или отвергать другие.

Ключевые слова: *нарративный анализ, Евангелие от Иоанна, нарратор, читатель, сюжет, персонажи, имплицитный автор, имплицитный читатель, богословские категории*

The article concentrates his attention on narrative analysis of the text of Jn. 10, 40 - 12, 50, and presents a short biblical research, using the narrative approach and its principles. Have been demonstrated the effectiveness of the narrative approach for analyzing the biblical text through the entry into the world of its narrative plot (Narrative Criticism) and the reader's response (Reader-Response Criticism) to this narrative from the perspective of knowing the original intent of the text, which was programmed by the implicit author. Have been shown as the text of Jn. 10, 40 - 12, 50 guides the reader through the story line of narrative plot, influencing the reader to accept and assimilate certain theological categories of stories or reject others.

Key words: narrative analysis, Gospel of John, narrator, reader, plot, characters, implicit author, implicit reader, theological categories

Вступ

Наративний аналіз, як один із синхронних підходів дослідження Святого Письма, становить важливу нішу посеред широкого спектру інструментів літературного аналізу Біблії. В своїй основі від базується на творі Арістотеля «Поетика» (1449b, 21-22), в якому філософ обґрунтовує роль та важливість *μῦθος* (сюжету) та його міметичним прагматизмом (*μίμησις*), характеристиками, розвитком, присутністю перипетій, персонажів і т.д.¹ Даний підхід набув актуалізації у творах Р. Рікоєур², та на даному етапі користується прихильністю численних сучасних дослідників (Marguerat, Bourquin, Culpepper, Stibbe, Bazzi, Mannucci, Marchadour та ін.). Окрім того, документ Папської біблійної комісії «Тлумачення Святого Письма в Церкві» рекомендує екзегетам застосовувати принципи наративного підходу до Святого Письма та запрошує оцінити його внесок для ефективнішого розуміння біблійних текстів³.

Наративний підхід дослідження тексту Ів. 10, 40 — 12, 50 є включений в загальну перспективу літературного критицизму Святого Письма та Євангелія від Івана зокрема. Даний аналіз дозволяє по-новому підійти до наративного розвитку біблійного тексту з точки зору голістичного аспекту, оскільки підхід надає відповідні ключі, щоб оцінити роль імпліцитного автора та його вміння вести свого читача, позиції читача та його реакції на текст, послідовний аналіз сюжету та персонажів, які вміщені в простірно-часові рамки, та богословські категорії, які текст пропонує своїм читачам до засвоєння. Текстуальна секвенція Ів. 10, 40 — 12, 50 вибрана стратегічно із метою представити розвиток тексту у комплексній єдності його сюжету, персонажів та їх дій чи слів, богословських категорій. Дана текстуальна послідовність Ів. 10, 40 — 12, 50 становить четверту подорож Ісуса (Слова у плоті) у Євангелії від Івана⁴ та є підготовкою до решти тексту Євангелія від Івана, де зосереджена увага на поверненні Слова до Отця та його шляху у славі.

1. Оповідач Ів. 10, 40 — 12, 50

Оповідач в Ів. 10, 40 — 12, 50 присутній на рівні *background* сюжетної лінії тексту, розповідаючи, пояснюючи передумови або коментуючи

¹ Retorica e Poetica di Aristotele / пер. з гр. Zanatta M. Torino : Unione Tipografica, 2004. с. 600.

² Ricoeur P. Tempo e racconto / Т. 1. Milano : Jaco Book, 1986. р. 23-25.

³ Папська Біблійна Комісія. Тлумачення Біблії в Церкві / пер. з італ. Львів : Свічадо, 2010. с. 46-49.

⁴ 1 подорож: Ів. 1, 19 — 3, 21; 2 подорож: Ів. 3, 22 — 5, 30; 3 подорож: Ів. 5, 31 — 10, 39.

обставини, що стосуються Ісуса та інших осіб чи події⁵. Ефекти та вплив, які він здійснює на читача євангельського тексту, кваліфікують його як справді нав'язливого оповідача. Іноді оповідача можна ідентифікувати з імпліцитним автором, і навіть Ісус іноді бере на себе роль оповідача. Виходячи з тексту, можемо виділити 4 рівні точки зору оповідача, згідно з якими він вміло викладає ідеї події Христа, що пропонується читачам на різних його рівнях:

1. Ідеологічний рівень, згідно із яким оповідач зацікавлений, щоб читач прийняв конкретне рішення з огляду на те, що буде детально оповідано в сюжеті, що ідеологічно відображено використанням риторичних запитань в Ів. 11,26.40;

2. Фразеологічний рівень – оповідач висловлює свою думку символічною мовою, загадками, коментарями, щоб підготувати читачів і зробити їх компетентними для глибшого пізнання Особи Ісуса. Оповідач використовує певний мовний код та словесні форми для підтримки та представлення своїх ідей;

3. Психологічний рівень – оповідач поділяє та представляє точку зору Ісуса (*point of view*) та думки інших персонажів, їхні наміри, емоції, бажання та інформує читачів щодо них та навіть щодо особистого вибору кожного персонажу — таким чином оповідач об'являє себе всезнаючим (*omnisciente*);

4. Часово-простірний рівень – оповідач є всюдиприсутній (*omnipresent*) через простірні та часові координати та схиляє читачів до прийняття конкретних рішень.

Втручання оповідача в комунікативну вісь оповіді добре спостерігається як у прискіпливому описі сюжету, так і в творенні атмосфери напруженості (*suspense*) під час процесу комунікації з читачем. Здається, що оповідач не вважає діалоги між персонажами настільки важливими (видається, що Марія та Марта є причиною та двигуном розповідної лінії сюжету, але насправді саме Ісус є Тим, хто буквально зрушує історію та надає їй подальшого розвитку), як цікавить його саме центральна роль головного героя — Ісус та Його вчинки.

Оповідач уникає того, щоб показати Лазаря містичним героєм, але зосереджується на Особі Христа. Оповідач описує дії Ісуса так, ніби вони перебувають поза розповіддю та присутні *hic et nunc*. У різних своїх виразах Ісус компенсує та заповнює прогалини (*gaps*) розриву між Богом і людством. Наратор вказує титули Ісуса, пояснюючи, як вони відносяться до Ісуса та сприймаються читачами. Оповідач за допомогою *crescendo* представляє Ісуса

⁵ Marguerat D., Bourquin Y. Per leggere i racconti biblici. La Bibbia si racconta. Iniziazione all'analisi narrativa / пер. з фр. M. Zappella; 2-ге. вид., оновл. Roma : «Borla», 2011. p. 18.

поступово як кúрюс (Ів. 11, 3. 12. 21. 27. 32. 34. 39) в контексті особистих стосунків зі своїми учнями, згодом як Ізраїльського Царя (Ів. 12, 13) і, нарешті, як Сина Людського (Ів. 12, 23), якому приписана універсальна влада над людством та світом. У ході розповіді оповідач вербалізує долю Ісуса задля порятунку всього людства.

Вельми прискіпливим чином оповідач описує емоції, почуття та «труднощі», з якими стикається Ісус, відкриваючи Його внутрішній світ, щоб дозволити читачам брати активну участь у сюжетній лінії розповідної драми (Ів. 11, 3. 5. 33. 35. 38; 12, 27). Через уста Ісуса оповідач підштовхує читачів до вибору між приналежністю до- та відхиленням (Ів. 11, 9-10; 12, 24-26. 35). Знак воскресіння Лазаря - це великий поштовх звернути увагу на- і повірити в-. Він формує певні ключові моменти кульмінації – *інтра*-текстуальні та *інтер*-текстуальні, щоб встановити рамки дискурсу, цитуючи як Старий Завіт (Ів. 12, 38-41), що додає авторитету та основи його словам, та посиляючись на аргументацію *ad hominem* в Ів. 11, 9-10 та Ів. 12, 28-29.

В тексті Ів 10, 40 – 12, 50 існує певний напрямок вказівки щодо простору та часу, щоб поширити їх на рівень читача. Оповідач, таким чином, ховається всередині тексту як голос, який веде читача через розповідь, і оповідач стає особисто присутній у часі та просторі. Пасха стає основним часом, в конексті якого Ісус рухається в напрямку до свого прославлення, тому що Його година вже настала. Оповідач знає де і як довго Ісус έμεινεν έκεϊ (Ів 10, 40 — «перебував там» за межами Йордану, обставини чуда та особи, до якого вони дотичні (Ів. 11, 1). Задля читачів він детально розповідає про поведінку та слова персонажів.

Остання третя Пасха, описана в Євангелії від Івана, забезпечує богословське обрамлення Ів. 10, 40 – 12, 50 через явно виражений намір оповідача. Неявна згадка про сходження Ісуса в Єрусалим, пролеписис Юди як майбутнього зрадника — все це спрямовує читача до тлумачення події, яка має статися в скорому часі. Оповідач часто говорить набагато більше, аніж знають самі персонажі, які мають міметичний характер і стають для читачів позитивними зразками для наслідування чи негативними прикладами уникання. Нарратор задалегідь коментує пророцтво первосвященника про смерть Ісуса (Ів. 11, 51-52), ставлячи перед очима читачів різні прогалини тексту (*gaps*), які вони повинні розпізнати та висловити по-відношенню до них свою позицію (Ів. 11, 8. 26. 39). Оповідач безпосередньо залишає читачам коментарі, щоб вказати на свою точку зору щодо подій розповіді, та іронію, щоб підштовхнути їх до думання та аналізу (Ів. 11, 9-10. 16. 34. 37. 51; 12, 19). Через нерозуміння слів Ісуса (Ів. 11, 13; 12, 16), яке

висловлюється устами учнів, оповідач допомагає читачам заповнити прогалини в розповіді.

2. Читач Ів. 10, 40 — 12, 50

Текст Ів. 10, 40 — 12, 50 пропонує своєму читачеві певну кількість умовностей, що зумовлюють акт читання. Євангеліє від Івана будує свого роду позицію парадигматичного читання, яка робить акцент на читачеві. Йде мова про читачів тексту, яким оповідач пропонує засвоїти парадигматичні категорії Івана, які виринають з форми наполегливого перечитування тексту відповідно до розповідної педагогіки тексту. Читач покликаний уподібнюватися чи навіть ототожнюватися з персонажами через їхні почуття, співпереживання, симпатії. Читачі Євангелія від Івана стають читачами-моделями, що приймають ідеологічну точку зору імпліцитного автора (Ів. 11, 27)⁶, але вони є завжди вільні у власних рішеннях та виборах.

Існує велика кількість оповідних перспектив, які допомагають читачеві зрозуміти сенс наближення події смерті Ісуса:

- читач відрізняє читання даного тексту від інших оповідань Івана, оскільки бачить його іншість, яка цікавить його з самого початку. Знак воскресіння Лазаря відрізняється від інших розповідей та знаків і тому цікавить свого читача, який пасивно йде під веденням динаміки тексту. Ні затримка Ісуса у Витанії за межами Йордану (І-а Витанія), ані його повернення до Юдеї не можуть мати жодного впливу, необхідного для здійснення цього знаку — цьому чуду не потрібен ані додатковий час, ані близькість простору, щоб подбати про його дію (адже згідно Ів. 4, 47-53 Ісус здійснював оздоровлення на відстані);

- мовчання тексту запрошує читача і спонукає його заповнити багато прогалин в тексті. Варто звернути увагу на важливість драматичної іронії, яка стає неявним коментарем, який має дидактичний намір, тобто він навчає читача, як він може прочитати текст. Напруженість (*suspense*) або невизначена оповідна ситуація стимулює інтерес читача через стратегічну затримку часу (Ів. 11, 6) або його пришвидшення (Ів. 12, 1);

- дрібні деталі створюють аргументативний рух тексту, але читач завжди є достатньо поінформованим про простір та час. Тут йому допомагає погляд автора. Ів. 11,3 відображає подив читача, який раніше нічого не знав про любов Ісуса до Лазаря, про яку наполегливо наголошено в тексті;

- рівнозначні вирази Ісуса в Ів. 11, 9-10 та Ів. 12, 27. 32. 35-36 змушують читача розрізнити персонажів: тих, хто є інсайдерами, і тих, хто є

⁶ Sheridan R. Retelling Scripture: «the Jews» and the scriptural citations in John 1:19-12:15. Leiden-Boston : Brill, 2010. p. 60.

аутсайдерами сюжетної лінії розповіді. Читач здатний пояснити іванівську іронію, а прийом нерозуміння персонажів створює відстань між поверхневим розумінням персонажів та глибоким розумінням читача. Іронія поглиблює відчуття між оповідачем і читачем. Розуміння читача спонукає цитуванням С.З. в ході розповіді⁷;

- вирази в Ів. 12, 32 і 12, 16 змушують читача здивуватися, викликаючи певний опір. Ів. 12, 23 припускає, що читачі вже знали про смерть Ісуса, але, здається, вони потребують поглиблення їхніх знань. Читач покликаний дати відповіді на текст. Читач знаходиться в межах розповіді, і його знання розвиваються та вдосконалюються під час пояснення розповіді. Судження, які персонажі вважають помилковими, насправді є істинними (Ів. 12, 29. 34), і читач самостійно вирішує, як йому на них реагувати;

- Читачі повинні приймати їхні рішення про відносини з Ісусом, що відповідає людському розумінню світла і темряви: щоденного досвіду, що стає знаком реалізації спасіння (Ів. 11, 9-10; 12, 35-36);

- Читач покликаний обійняти точку зору оповідача. Спілкування між імпліцитним автором та читачем полягає у переконанні будувати його віру. Читач шукає цю віру на основі символів через нав'язливий коментар оповідача, в той час як оповідач пояснює і поєднує з символом те, на що він вказує (Ів. 12, 24-26. 32-33).

Персонажі розповіді полегшують читачеві контакт чи комунікацію з текстом. Варто відзначити важливість персонажів в процесі читання: читач заангажований в історію, ототожнюючи себе з персонажами або віддаляючись від них. Слабкість апостолів показує читачеві власну слабкість, він відчуває свою ідентифікацію з ними. Читач також вірить через віру учнів, виходить за межі різних перешкод віри, читач також відчуває страх перед євреями (Ів. 12, 42).

Текст додає дещо читачеві, який вже є частково інформований про вітху, навчання, нарікання, сюжет, персонажів, риторику, які провокують емоційний відгук читача⁸. Читач переймається долею головного героя в полеміці, потрапляє в конфлікт між персонажами, бере участь у їхніх тріумфах чи падіннях. Читач відповідає Ісусові через взаємодії з учнями або євреями і несвідомо висловлює свою позицію щодо них⁹.

У тексті Ів. 10, 40 - 12, 50 немає явних суперечок, але виникає конфлікт на когнітивному рівні між Ісусом та євреями — вибір між вірою чи невірою.

⁷ Salier W. The Rhetorical Impact of the Semeia in the Gospel of John. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004. p. 122.

⁸ Newheart M. W. Toward a Psycho-literary Reading of the Fourth Gospel / упор. F. F. Segovia. «What is John?»: readers and readings of the fourth Gospel. Atlanta: Scholars Press, 1996. p. 48.

⁹ Там само. p. 56.

На прагматичному рівні не існує опозиційної програми. Але для фарисеїв Ісус стає опозиційною програмою (Ів. 11, 45–53). З самого початку Юда є програмою зради. Тому, текст акцентує свою увагу не на динамізмі розвитку історії, але саме на трансформації в розповіді як очевидне явище¹⁰. Історія представлена без суперечок, але саме через трансформації текст призводить скоріше до відкриття та змін у світобудові читачів.

Євангелист Іван, коли розгортає широкі промови після оповіді про подію, вмільо переходить від прагматичного до когнітивного рівня¹¹. Мудро збалансоване чергування коротких підсумків, епізодів та промов є вміщене для переходу від прагматичного до пізнавального рівня (займаючи позицію віруючого чи того, хто не вірить), що становить основу сюжету божественного одкровення (Ів. 11, 15. 40).

3. Сюжет Ів. 10, 40 — 12, 50

3.1. Структура та нарративна побудова сюжету

Послідовність тексту Ів. 10,40 - 12,50 є однією з оповідних одиниць усього Євангелія від Івана і характеризується напруженістю наближення години смерті та прославлення Ісуса, що кваліфікується як сюжет у драмі дару життя. Варто відзначити конкатенацію тексту Ів. 10, 40 – 12,50 з попереднім текстом Євангелія і тим, що буде слідувати, тому наш текст Ів. 10, 40 – 12, 50 становить «центральну перипетію» в розвитку сюжету цілого Євангелія. Розповідь Ів. 10, 40 — 12, 50 являється проміжною ланкою, яка спрямовує початок Євангелія до його завершення і передбачає роль Єрусалиму як головного місця вирішальних подій Ісуса та події спасіння. Функція даного тексту в структурі оповіді Євангелія полягає як у підготовці до опису смерті Ісуса, так і відкритті майбутнього історії Його життя в перспективі Воскресіння та прославлення.

Структура Ів 10, 40 — 12, 50:

- 1) Ів 10, 40 – 12, 11 (тематичне завершення книги Знаків);
- 2) Ів 12, 12 – 12, 50 (прилюдія Книги Слави).

Послідовність епізодів розмежована певними вказівками, якими розповідь починається та завершується. Вказівки, які встановлюють межі тексту, – Ів. 10, 40-42 та Ів. 12, 44-50, що складають дві тематичні єдності, які перетинаються та переплітаються між собою. Розповідь представляє Іванівський підхід, заснований на комбінації дій Ісуса чи інших персонажів та реакцій на них народу, фарисеїв чи священників. Сюжет рухається на

¹⁰ Hallback G. The Gospel of John as Literature: Literary Readings of the Fourth Gospel / упор. Nissen J., Pedersen S., New Readings in John: Literary and Theological Perspectives. Essays from the Scandinavian Conference on the Fourth Gospel. Bloomsbury: T & T Clark, 2004. p. 45.

¹¹ Там само. р. 67.

основі зростаючого конфлікту та напруги і представляє собою історизовану драму¹².

Оповідна єдність, першочергово як сукупність дій, є встановлена навколо сюжету, який ми проаналізуємо на основі квінарної схеми:

1. Початкова ситуація (Ів. 10, 40-42):

- Кінець служіння Івана Хрестителя; Ісус у Витанії за межами Йордану, де численні увірували в Нього;

2. Ускладнення (Ів. 11, 1-16):

- Хвороба - сон - смерть Лазаря;
- Напруга через дистанцію та затримку Ісуса;
- Діалог з учнями;

3. Трансформація (Ів. 11, 17 — 12, 11):

- Прибуття Ісуса, діалог між Ісусом, Мартою (реанімація її віри) та Марією;

- Воскресіння Лазаря та подвійна реакція;
- Марія та помазання ніг Ісуса (реанімація віри Марії);
- Негативна реакція Юди та подвійна реакція;

4. Розв'язка (Ів. 12, 12-36):

- Урочистий в'їзд та подвійна реакція;
- Прихід греків та притча про зерно;
- Голос з неба, Син Людський та нерозуміння юдеїв;

5. Фінальна ситуація (Ів. 12, 37-50):

- Нова напруга невіри з новими перспективами, відкритими на майбутні події.

Епізоди обрамлюють оповідний вузол Ів. 10, 40 – 12, 50 на основі домінуючої теми всієї послідовності – дар вічного життя. Сюжет розвивається на основі визнання ідентичності Ісуса, Який дарує життя. Стиль оповіді побудований на основі взаємозв'язку кожної текстуальної послідовності в архітектурі сюжету через взаємозалежність між структурою оповіді та оповідною напругою, вираженою словами та діями різних персонажів.

Вся розповідь Ів. 10, 40 — 12, 50 базується на трансформації Ів. 11, 17 — 12, 11, яка є осердям розповіді. D. Lee аналізує наратологічну функцію вищевказаного розділу оповіді та визначає 5 основних елементів для підтримки його пропозиції:

---

¹² Anderson P. N. Gradations of Symbolization in the Johannine Passion Narrative: Control Measures for Theologizing Speculation Gone Awry / упор. Frey J., Watt J. G., Zimmermann R. Imagery in the Gospel of John. Terms, Forms, Themes, and Theology of Johannine Figurative Language. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006. p. 166.

1. Основоположний образ чи знак (воскресіння Лазаря та в'їзд в Єрусалим);

2. Нерозуміння учнів, фарисеїв, народу;

3. «Зіткнення» з розумінням;

4. Прийняття чи відкинення;

5. Визнання віри чи ствердження невіри в Ісуса¹³.

Ів. 10, 40 — 12, 50 це перш за все єдність дій, що протікають від початку до кінця, обрамлених у структурі різних перипетій, організовуючи їх в органічну єдність. На початку все можливо (початкова ситуація, ускладнення), в середині речі стають імовірними (трансформація) і врешті все служить для підготовки та наближення години Ісуса (розв'язка, фінальна ситуація). Рух тексту схожий на той, що є в музиці та називається «фуга» (втеча)¹⁴: початкова тема поступається в певний момент іншому мотиву, який потім зливається з основною темою¹⁵. Отже, нарративна послідовність формує потрібну структуру:

- прохання Ісуса (Ів. 11, 1-3; 12, 21);
- докір Ісуса на прохання (Ів. 11, 4. 9-10; 12, 24-26);
- кінцева позитивна відповідь Ісуса (Ів. 11, 23. 38-44; 12, 44-50).

Роль Лазаря, який є структурним центром Книги Знаків та кліматичною точкою сюжетного повороту, надає сенсу багатьом діям розповідної послідовності. Виділимо основні причини та моменти, на яких будується переплетення фактів та діалогів усієї розповіді:

- присутність різних протагоністів, вчинки яких керуються їхніми бажаннями та намірами (Ів. 11, 8. 16. 19. 20. 32; 12, 9. 12. 20. 32);

- Ісус часто описаний термінами любові до Лазаря (Ів. 11, 3. 5. 11. 36), яка реалізується у воскресінні Лазаря і приносить плід у залученні всіх до Ісуса через пришестья греків;

- різні відповіді на хворобу та смерть Лазаря (Ів. 11, 4. 5-6. 9-10. 11. 14-15. 17-20. 23. 35) та вплив події (Ів. 12, 9. 10. 17) на її очевидців та тих, хто просто почув про дану подію. Здивування (Ів. 11, 47) підкреслює знаки Ісуса, які максимально конкретизуються згідно Ів. 12, 19;

- знак смерті, яка стає справжнім противником Ісуса, покликаний бути перетвореним у знак життя. Йдеться про людей, які вмирають або знаходяться на межі смерті, або інші символи: Лазар (Ів. 11,14 // 12,10); Ісус

¹³ Lee D. The Symbolic Narratives of the Fourth Gospel The Interplay of Form and Meaning. Sheffield : Sheffield Academic Press, 1994. p. 32.

¹⁴ <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%83%D0%B3%D0%B0>. Фуга — музична форма, заснована на розвитку однієї, двох або трьох тем.

¹⁵ Leon-Dufour X. Letture dell'Evangelo second Giovanni. Cinisello Balsamo : San Paolo, 2007. p. 469.

(Ів. 11, 8. 51–53 // 12, 24. 32); Тома (Ів. 11, 16); священники (Ів. 11, 47-50); образ зерна пшениці (Ів. 12, 24) та його плідності передбачає пришествя греків (Ів. 12, 20); неявний коментар до події хреста (Ів. 12, 9. 17);

- воскресіння Лазаря та віровизнання Марти готують збудування спільноти (Ів. 12, 2) для того, щоб зібрати всіх розсіяних дітей Божих (Ів. 11, 53; 12, 19). Історія однієї сім'ї (Ів. 11, 1-44) виходить за її межі (Ів. 12, 20) і перетворюється на драматичну історію всього людства;

- засуд Ісуса священниками та фарисеями, пророцтво Каяфи (Ів. 11, 50) несвідомо виражають національний вимір дій Ісуса, який стає найголовнішою людиною Ізраїля. Після цього мова набуває більш глобального значення з глобальним відтінком (Ів. 12, 19);

- чудо воскресіння Лазаря передвіщає смерть (Ів. 12, 32), поховання (Ів. 12, 3) та воскресіння Ісуса і спричиняє прихід греків (Ів. 12, 20), виражаючи це на основі притчі про вмираюче зерно пшениці (Ів. 12, 24), що є знаком царськості та вічного панування Ісуса над усіма народами (Ів. 12, 32-34), а не лише посиленням на месіанські очікування;

- зміна простору з його символічними функціями — текст Ів. 12, 20-36 детально описує часовий вимір, укладаючи тимчасовий уривок, який продовжується та входить у аспект вічності, без згадки про конкретний окреслений простір (Ів. 12, 44-50);

- зрештою, всі події готують до виконання заповіді Отця (Ів. 12,50): вести всіх до вічного життя;

- дарування життя Ісусом відбувається навколо посиленого вторгнення скептицизму, відрази, легалізму та насильства, непорозуміння, відмов, змов, сліз і радості, дружби та ворожнечі. Це ті виклики, які не можуть перешкодити Ісусу здійснити свою місію.

Для узагальнення діяльності та публічного служіння Ісуса в контексті його останньої Пасхи описано ряд подій, пов'язаних з логікою розповіді: Ів. 12,1-8 помазання; Ів. 12,12 — триумфальний вхід до Єрусалиму; Ів. 12,20-26 прихід греків; Ів. 12,27-36 голос з неба, який передбачає Його розп'яття та прославлення; коментар щодо євреїв в Ів. 12,37-43; повторення останнього заклик до віри в Ів. 12,44-50. Цей оповідний виклад скеровується до підготовки Пасхи (Ів. 19,14.31.42).

Тема сюжету – дар життя. Спочатку він постає в образі дару, потім як драма зі щасливим закінченням, нарешті як жертва любові. Бог є щедрим на дар життя, що перевершує всі людські очікування. Ісус «втікає» і затримується, коли Лазар хворий, — увесь негатив смерті є перед Ним, розбиття серця та атмосфери смердючого тіла, наближення жорстокої смерті,

темрява стає сильнішою, а Ісус показує свою концентрацію на житті та світлі. Виявлення різних аспектів напруги світла і темряви, між Ісусом — Який об'являє — і тим, що перешкоджає Йому, відображене прогресування у вірі виражається в контексті інтенсивного протистояння Ісусові. На карті прогресу віри та життя справжній («ідеальний») читач Євангелія Івана покликаний знайти власну позицію віри через свої особисті стосунки з Ісусом.

4. Час і простір в Ів. 10, 40 — 12, 50

В розповіді Ів. 10, 40 — 12, 50 фігурує багатство персонажів, які вміщені оповідачем у реляційні виміри через їхні конкретні дії, що здійснюються у часі та просторі. Навіть божественне втручання з огляду на дарування життя є включене у прогресивний процес історії і представляє себе як історична драма¹⁶, підкреслюючи основоположну структуру часу та простору в оповіді.

4.1. Час в Ів. 10, 40 — 12, 50

4.1.1. Міметичний час та анахронізми

Варто звернути увагу на швидкоплинний характер часу розповіді та напруженість через наближення Пасхи: Ів. 11, 55.56; 12, 1; 12, 12. Цей факт виявляється із застосуванням еліпсису у Ів. 10, 40-42; 11, 45-46. 54-57; 12, 16-19. Еліпсис та його наративна стратегія вказує та спрямовує плин історії розповіді. З наратологічної точки зору ми говоримо про надзвичайну швидкість оповіді, яка залишає в тиші окремі періоди історії у певному часовому сегменті.

Іноді час сповільнюється, утворюючи наративну напругу: в Ів. 11, 6 подано звіт про затримку Ісуса, під час якої розігрується діалектика невизначеності та очікування¹⁷. Євангелист у Ів. 11, 6 натякає на швидкість розповідного часу, але в той же час формує значну паузу з історичної точки зору. У Ів 11,7 Ісус каже: ἄνωμεν («*вирушаймо*»), а в Ів. 11, 11: πορεύομαι («*іду*»). Ці вирази - це не лише описові паузи, а ствердження, які стосуються бажання піти в Юдею, які насправді здаються досить пізніми рішеннями у часовому вимірі. Проте, саме воскресіння Лазаря проходить без пауз, але з невеликими перервами та часовими змінами.

У тексті відбувається нерозуміння щодо часу між Ісусом та учнями, описане в Ів. 11, 4-16. Ісус затримується на чотири дні, тому Марта і Марія

¹⁶ Anderson P. N. Gradations of Symbolization in the Johannine Passion Narrative: Control Measures for Theologizing Speculation Gone Awry / упор. Frey J., Watt J. G., Zimmermann R. Imagery in the Gospel of John. Terms, Forms, Themes, and Theology of Johannine Figurative Language. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006. p. 166.

¹⁷ Marguerat D., Bourquin Y. Per leggere i racconti biblici. La Bibbia si racconta. Iniziazione all'analisi narrativa / пер. з фр. M. Zappella; 2-ге. вид., оновл. Roma : Borla, 2011. p. 59.

скаржаться в Ів. 11, 21.32. Текст Ів. 12, 1 $\pi\rho\acute{o}$ $\epsilon\mu\epsilon\rho\omega\nu$ $\tau\omicron\upsilon$ $\pi\acute{\alpha}\sigma\chi\alpha$ $\eta\lambda\theta\epsilon\nu$ $\epsilon\iota\varsigma$ $\text{V}\eta\theta\alpha\nu\acute{\iota}\alpha\nu$ представляє емфатичну зміну часу та простору, що міститься в резюме про помазання ніг Ісуса. Ів. 12,12 $\tau\eta\eta$ $\epsilon\pi\alpha\acute{\upsilon}\rho\iota\omicron\nu$ («наступного дня») вказує на часову «родзинку» тріумфального входу в Єрусалим. Ів. 12, 20-36 відкриває передчуття майбутніх подій, але Ів 12,37-50 посилається на минуле і виражає свого роду ретроспективу.

У Ів. 11, 2 аналепсис (пришвидшення розповіді) поставлене у функції до пролепсису (майбутня подія розповідається так, ніби вона вже відбулася, і перериває потік розповіді). Оповідач підкреслює важливість цієї дії, таким чином формуючи текстуальну інклюзію / включення між Ів 11, 2 та Ів 12, 3. Текст Ів. 11, 4.11.16 показує нам внутрішній пролепсис, тоді як Ів 11, 47-53 зовнішній. Текст Ів. 11, 22-26 обрамлює центральний пролепсис. У той же час він є як зовнішнім (майбутнє далеке від нас), так і внутрішнім (оскільки воно починається в сьогодні через воскресіння Лазаря).

Завдяки грі міметичного часу та різних анахронізмів ми стикаємося з орієнтацією часу, що включає минуле, теперішнє та майбутнє разом. Євангеліє орієнтоване на сучасність, але в конкретному значенні $\nu\nu$ (Ів. 12, 27 — «тепер»). Останнє – тимчасова частка, яка вказувала б на найвужчий термін сьогодні, це не лише хронологічний період. $\text{N}\nu$ згадує більше, ніж миттєвий досвід, а швидше процес, який не є просто тимчасовим¹⁸.

Сьогодні – це час людського досвіду, але це $\mu\kappa\rho\acute{o}\nu$ $\chi\rho\acute{o}\nu\omicron\nu$ (Ів. 12, 35 — «трохи часу»). Текст Ів. 11, 9-10 вказує на час божественного провидіння діяльністю Втіленого Слова, невідкладний час для виконання волі Отця. День встановлений для того, щоб ходити у світлі, тобто в правді (Ів. 11, 9-10). Варто звернути увагу на постійну орієнтацію на майбутнє, але з поверненням у минуле. Це не є вказівкою кінця, але поверненням Ісуса до Отця.

4.1.2. Пасхальний та монументальний час

Вираз $\epsilon\gamma\gamma\acute{\upsilon}\varsigma$ $\tau\omicron$ $\pi\acute{\alpha}\sigma\chi\alpha$ («надходила Пасха») в Ів. 11, 55 задає тону і передбачає наближення великодньої драми. Ів. 11, 55 сприяє тимчасовому опису у функції ключа, щоб розв'язати оповідний вузол розповіді, а швидкість розповіді прискорюється. Питання євреїв щодо пришествя Ісуса в Ів. 11, 56 $\epsilon\iota\varsigma$ $\tau\eta\nu$ $\epsilon\omicron\rho\tau\eta\nu$ («на свято») підкреслює оцінку наближення часу та його спасительного контексту, створюючи напругу та неминуче наближення подій спасіння.

Ів. 12, 1 використовує прийменник $\pi\rho\acute{o}$ («перед») як функцію розповідного показника подій, що наступають, і надає драматичного нюансу

¹⁸ Rowe E. - Neyrey J. «Telling Time» in the Fourth Gospel, *HTS Theologese Studies/Theological Studies*. 2008. № 64. p. 314.

важливій події. Часто применник є статичним і прив'язується до часового виміру і відображає контекст оповіді, приносячи відчуття часового виміру.

Після представлення Пасхи в тексті пояснюється фундаментальний і монументальний час земного життя Ісуса: час переходу з цього світу в інший (Ів. 13, 1). Кінець публічного служіння Ісуса виводить своїх учнів із єврейської часової періодизації, вимірюваної юдейськими святами, до нового трактування часу, що супроводжується та вводиться годиною Ісуса¹⁹. Година є визначальним моментом, коли Ісус приймає свою місію, переживає її до смерті та воскресіння з поверненням до Бога. Насамперед година (ώρα) представляє собою не лише часову міру, але принцип знаків, здійснених Ісусом. Година вказує на встановлення ідеологічної інтерпретації часу. Кана Галилейська і перше чудо перетворення води на вино в певному сенсі вказує на прихід месіанської години Ісуса²⁰, але година Ісуса – це неминучість страстей і сповнення слави. Таким чином в тексті пояснюється есхатологічна декларація передчуття здійснення спасіння. День Месії і його година складають заключну частину Його дня (Ів. 11, 9-10). Тема охоплює сучасність і майбутнє – насіння вічного життя вже тут і зараз є в Ньому.

4.2. Простір в Ів 10, 40 — 12, 50

Служіння Слова представлено в просторовому плані і розміщується в певних географічних рамках, проте Ісус створює новий простір. Деталізація місць та топографічні анотації проявляються як міметичне наслідування дійсності та вказували б на гносеологічне походження образів та деталей у Івана. Іванівські простори стають «богословськими» місцями в тому сенсі, що в тих же просторових координатах, як таких, ми повинні шукати і знаходити правду віри в Слово²¹. Ми лише підкреслимо динамічний та символічний рух Ісуса, який немов би пише картину його простірної орієнтації та показує його прогресивну логіку:

1. Спочатку у Витанії, яка є далеко від Єрусалиму (Ів. 10, 40-42);
2. Пізніше у іншій Витанії, яка є дуже близька до Єрусалиму, але Ісус був лише біля входу в гробницю (Ів. 11, 17-44);
3. Потім Ісус йде в пустиню в м. Ефраїм (Ів. 11,54);
4. Він йде до спільноти учнів у Витанії (поблизу Єрусалиму), звідки нарешті прямує до Єрусалиму та переходить до універсального простору – κόσμος (Ів. 12, 46. 47).

¹⁹ Daise M. Feasts in John. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007. p. 98.

²⁰ Mannucci V. Giovanni il Vangelo narrante. Introduzione all'arte narrativa del quarto vangelo. Bologna : Dehoniane, 1993. p. 129.

²¹ Там само. p. 119.

4.2.1. Витанія (I)

Треба відрізнити дві локації з однойменною назвою Витанія. Витанія, в якій перебував Ісус спочатку, була за межами Йордану (Ів. 10, 40), як нейтральне від зазначеного в Ів. 11, 18 місце. Це регіон над Мертвим морем на східному березі Йордану (Трансйорданія або Зайорданія), римська провінція під назвою Перея, на яку євреї не могли чинити ніякого тиску, і яка багато в чому не пов'язана з офіційним юдаїзмом; і насправді більшість жителів Переї не були євреями²². Після того, як євреї Його відкинули (Ів. 10, 23-39), Ісус відправився саме туди. Здійснюючи перехід за межі Йордану (Ів. 10, 40), де хрестив Іван Хреститель, Ісус в своїй поставі нагадував Ісуса Навина (Ісус готується створити новий простір через наслідування поведінки Ісуса Навина у його входженні в землю обітванню), здійснивши відступ і безпечне перебування, де багато хто повірив у Нього (Ів. 10, 42)²³.

4.2.2. Ефраїм

У Ів. 11, 54 Ефраїм - пустеля, де Ісус перебував зі своїми учнями. Ісус вирушає в дорогу до Єрусалиму: від пустелі до свята Пасхи (Ів. 11, 55; 12, 1). Іван не вказує деталей перебування Ісуса в Ефраїмі. Уривок проходить під знаком тиші. Відзначимо непевність щодо точного розташування міста Ефраїм. Проте, Іванівська тиша викликає реакцію натовпу та первосвящеників і тонко та іронічно продовжує розповідь про Ісуса навіть у Його відсутності²⁴. Це перебування в Ефраїмі було б підтвердженням символічного значення місця. Перехід в пустелю нагадував би зерно пшениці, що зазнає перехід аж до помирання, щоб отримати плідність (Ів. 12,24). Цей мотив посилює б саме значення слова Ефраїм, що означає «плідність».

4.2.3. Витанія (II)

У Ів. 11, 1.11.12 вказано про Витанію, близьку до Єрусалиму, яка представлена як місце існування спільноти Ісуса та Його близьких друзів. Текст Ів. 12, 1 показує цих Його друзів, які пропонують Йому обід та доброзичливий прийом у оновленій спільноті, знак якої був між ними — воскреслий Лазар. Незважаючи на те, що тут є присутня точна специфікація місця, це місце представлено як місце спільноти учнів Ісуса, яке базується на вірі в Нього, і сама віра зображена символом аромату мира, яке наповнило дім, що протистоїть смердючому запаху тілу 4-денного мерця Лазаря. Тоді Витанія представляє нову обіцяну землю, створену Ісусом — новий створений Ісусом простір.

²² Там само. р. 121.

²³ *Dizionario teologico del Vangelo di Giovanni* / уклад. J. Mateos - J. Barreto. Assisi : Cittadella, 1982. р. 40.

²⁴ Там само. р. 101.

4.2.4. Єрусалим

Ів. 11, 54-55 представляє перед очима читачів пункт прибуття — Єрусалим, який наближається через неминуче напруження. Єрусалим і храм постають як місця неймовірної небезпеки для життя Ісуса: учні попереджають Його не йти туди (Ів. 11, 12). Звернімо увагу на перехід від стану та позиції Ісуса у максимальному віддаленні від Єрусалиму (Ісус був поза Юдеєю в Ів. 10, 40-42; за межами Витанії в Ів. 11, 30. 32; біля гробу в Ів. 11, 38; в Ефраїмі Ів. 11, 55; у Витанії Ів. 12, 1), але зрештою Єрусалим став головним місцем сюжету божественного відкуплення (Ів. 12,12). Сама присутність Ісуса в Юдеї, обрамлений між двома перебуваннями Ісуса на віддалі, набуває епіфанічного характеру: Ісус присутній лише для того, щоб проявити себе як Той, Хто вже дає життя²⁵.

4.2.5. Світ

Розповідний сюжет, що має репрезентативний характер, встановлює контакт між історією Ісуса та світом. У Ів. 11, 27; 12, 46. 47 κόσμος вказує на світ як місце, де живе все людство, в той час як в Ів. 12, 19 термін вказує на велику групу людей. В тексті Ів. 12, 19 є присутня драматична іронія, вона є алюзією на промову доброго пастиря в Ів. 10, 11-16 і підкріплена свідченням Єз. 34, 12-13, де дієслово συνάγω вказує на воз'єднання отари Божого народу.

Тексти Ів. 12, 25. 31 вказували б на впорядкований та гармонійний κόσμος з подвійним аспектом його значення — місцевого та загального. Текст посилається на уособлення сили, що керує світом відповідно до несправедливого принципу, з яким людство заключає певні спільні інтереси. Ів. 12, 25.31 показує людство як структуру в соціо-релігійному порядку, який є часто ворожий Богові, та в якому людина повинна зайняти позицію віри в Сина Людського. У Ів. 12,31 засуджується князь цього світу, який керує світом через несправедливий суспільно-політичний порядок²⁶. Це дуже важлива річ, що ця тема космічного конфлікту та божественної перемоги очікувано входять у зазначений уривок. Євангелист хоче підтвердити, що брехня диявольського ведення цим світом має своєчасне завершення. Ісус є визволителем людей від демонічної темряви невіри, вміщеної в цьому світі і керованої сатаною²⁷.

5. Богословські категорії в Ів. 10, 40 — 12, 50

Кожне повідомлення, задля того, щоб воно було правильно сприйняте, вимагає згоди між оповідачем та читачем щодо представлених через

²⁵ Leon-Dufour X. *Lecture dell'Evangelo second Giovanni*. Cinisello Balsamo : San Paolo, 2007. p. 504.

²⁶ *Dizionario teologico del Vangelo di Giovanni* / уклад. J. Mateos - J. Barreto. Assisi : Cittadella, 1982. p. 203.

²⁷ Twelftree G. *Exorcisms in the Fourth Gospel and the Synoptics* / упор. Fortna R. T., Thatcher T. *Jesus in Johannine Tradition*. Louisville: Knox Press, 2001. p. 135-143.

лінгвістичний код реальностей чи категорій²⁸. Риторична вісь, таким чином, пересікається із розповідною віссю. Проаналізувавши Іванівський словник, вжитий у даній нарративній частині Євангелія, виникає потреба окреслити лінгвістичний код та опрацьовані євангелистом богословські категорії. Минулий час дієслів вказує на присуність прямого сповнення слів Ісуса та вводить на перший план саме вартість дій та присвячує їм належну важливість та наголос.

5.1. Смерть

Перш за все, варто вказати на смерть Ісуса та Його прославлення. Протягом нарративного плину розповіді варто зазначити перехід від тіні смерті до світла слави Ісуса. Саме смерть Ісуса надає гарантію реальностям, які були продемонстровано через знак воскресіння Лазаря. Ісус дає знову життя Лазарю, але Сам Він повинен померти. Дієслово *ἐτάραξεν* («зворушений») в Ів. 11, 33 насправді описує конфронтацію Ісуса зі смертю та спонукає Ісуса йти в напрямку до гробу та остаточної конфронтації, до якої Євангеліє від початку готувало своїх читачів. Ісус дає життя Лазарю, але спричинює цим Свою власну смерть, Він повинен вмерти за спасіння народу, а прибуття чужинців дає Йому зрозуміти, що прибула година Його смерті, яка пов'язана із Його піднесенням на хресті та прославленням²⁹. Ісус має владу воскресити Лазаря, але Сам Він є засуджений на смерть єврейською владою.

5.2. Життя

Саме з категорії смерті походить категорія життя, яка відображена термінами «піднесення-притягнення» (Ів. 12, 32-34). Ісус дає життя не лише у есхатологічний час, але й у актуальності тогочасної історії³⁰. Вічне життя є доступним та кормиться подією смерті Ісуса. Спочатку життя є дане лише одному Лазарю (Ів. 11, 44), пізніше — всьому світу (Ів. 12, 19) через прогресію до його універсального аспекту, вираженого приходом греків (Ів. 12, 20-21). Таким чином, Ісус стає правдивою моделлю життя (Ів. 12, 25-26). Запах нового життя, вказаний у Ів. 12, 3, є вміщений в протиставлення із смердичюм запахом мерця в Ів. 11, 39. Іванівським наміром є продемонструвати, що вже від тепер віруючий живе завдяки Синові: це життя не є лише обітницею останніх днів, але теперішній дар³¹.

²⁸ Marguerat D., Bourquin Y. Per leggere i racconti biblici. La Bibbia si racconta. Iniziazione all'analisi narrativa / пер. з фр. M. Zappella; 2-ге вид., оновл. Roma : Borla, 2011. p. 11.

²⁹ Bazzi C. Vangelo di Giovanni. Testo e commento. Casale Monferrato: Piemme, 2000. p. 113.

³⁰ Grasso S. Il vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico. Roma : Città Nuova, 2008. p. 464.

³¹ Leon-Dufour X. Letture dell'Evangelo second Giovanni. Cinisello Balsamo : San Paolo, 2007. p. 507

5.3. Віра та світло

Оповідь Ів. 10, 40 — 12, 50 є насправді статична у своїй природі, але віра є динамічною. Вірити — означає бути частиною віруючої спільноти (Ів. 12, 1-2). Та й сама віра є поглиблена за допомогою символу світла. В Ів. 11,9 та Ів. 12, 35 звичний та щоденний спосіб висловлювання про денне світло стає основою (*background*) когнітивної концепції, вираженої лінгвістичним кодом символічної мови (Ів. 1, 4; 3, 19; 12, 36) на основі інших пояснень сутності світла. Таким чином, світло вказує на процес ініціації — веде читача до того, щоб відкрити ідентичність Ісуса, в чому і полягає нарративна стратегія Ів. 10, 40 — 12, 50. Світло символізує Самого Ісуса та служить богословським ключем інтерпретації сюжету Ів. 10, 40 — 12, 50. Світло символізує Самого Ісуса та служить богословським ключем для інтерпретації Ів. 10, 40 — 12, 50.

Нарешті, остання Пасха є пунктом прибуття, який у тіні смерті загрожує знищити обоє: життя та віру. Але діла Ісуса, будучи здійсненими в якості засудження князя цього світу (Ів. 12,31-32), вказують на космологічний аспект вирішальної перемоги Бога, що стає гарантією та основою віри (Ів. 12, 44-50).

6. Персонажі в Ів. 10, 40 — 12, 50

Кожен персонаж нарративної секції тексту Ів. 10, 40 — 12, 50 втілює у собі можливі відповіді віри по-відношенню до Особи Ісуса або Його відкинення та невіри в Нього³². Мережа персонажів та їхні вчинки, які вони здійснюють, взаємно переплетені між собою. Таким чином, персонажі в розповіді є співрозмовниками оповідача в контексті їхньої єрархічної градації між головними (*insiders*) та другорядними (*outsiders*) ролями, які вони виконують в розповіді.

6.1. Ісус

Ісус є фокусуєчим персонажем розповіді — протагоністом розповідного сюжету Ів. 10, 40 — 12, 50. Всі інші персонажі даної нарративної секції існують лише у перспективі зв'язку та функції у відношенні до центральності Його Особи. Дії Ісуса показують Його як незалежного від бажать та намірів інших персонажів — Він все контролює³³: Ісус любить Лазаря, але прибуває із запізненням, щоб його розбудити qjuj зі сну / смерті³⁴. Це підкреслює свободу Сина Чоловічого: ніхто не може передбачити часу

³² Culpepper R. A. *Anatomy of the Fourth Gospel: A Study in Literary Design*. Philadelphia : Fortress Press, 1987. p. 99-148.

³³ Stibbe M. *A Tomb with a View: John 11,1-44 in Narrative-Critical Perspective*. *New Testament Studies*. 1994. № 40. p. 44.

³⁴ Marchadour A. *Venite e vedrete. Guida al Vangelo di Giovanni*. Bologna : Dehoniane, 2013. p. 154.

Божого діяння, але лише Він Сам. Читача вражає Його байдужість та неочікувана відсутність в момент смерті того, кого Він любив (Лазаря).

Атмосфера оповіді набуває несподіваних характеристик: Ісус заторкнутий людськими почуттями. Емоційна «печатка» Ісуса показана у сюжеті як Його дуже особистісний аспект, але емоційний стан Ісуса не завжди відповідає його поведінці. Ісус підтримує рівновагу своїх дій і слів: вони є двома формами комунікативного свідчення.

Вирази «Син людський» (Ів. 12, 23) і «Я – воскресіння і життя» (Ів. 11, 25) – стратегічні моменти оповіді. Тріумфальний вхід Ісуса – це знак універсальної влади Христа, переможця смерті та Господа життя³⁵. Його в'їзд в Єрусалим був революційним через в'їзд саме на ослі і дуже смиренному описі даної події (Зах. 9, 9), яка посилається на свято посвячення храму або Хануки (2 Мак. 10, 7). Ісус розкриває символічне уявлення про свою смерть і воскресіння. Мертвий і воскреслий Христос уже присутній у символах помазання, осла, зерна пшениці.

За винятком головного героя — Ісуса —, відзначимо два контрастні способи, які представляють собою два типи діаметрально протилежних персонажів: віруючих та невіруючих в Ісуса. Дослідник С. Венемма бачить 3 аспекти, щоб зрозуміти характеристику персонажів в Івана:

1. їхня поява в тексті та в контексті, включаючи їх інтерпретаційний портрет з інтегральним аспектом та їх індивідуальною характеристикою;
2. їх класифікація за критерієм розвитку змін у їхньому житті, світі та символічне управління тексту у їхньому представленні;
3. їхня особиста відповідь Ісусові³⁶.

6.2. Лазар

Відзначмо статичну природу Лазаря, особа якого є справді загадковою під час розповіді і завжди введена в дію іншими персонажами. Лазар відомий лише як брат сестер і як той, кого любив Ісус. Німий перед смертю, він залишається таким навіть після повернення до життя; ми ніколи не дізнаємося, що він пережив. Лазар все-таки притягує увагу читача, незважаючи на те, що він прийняв тіньовий вигляд у тексті. У всякому разі, факт воскресіння Лазаря спричинює долю Ісуса (ключова позиція Лазаря) — цей досконалий 7 знак веде нас до смерті та Воскресіння Ісуса (найдосконалиший знак в Євангелії від Івана).

Лазар перестає бути об'єктом історії, але замість цього основним об'єктом історії є гріб і смерть, до яких спрямовується Ісус та з якими

³⁵ Leon-Dufour X. *Lecture dell'Evangelo second Giovanni*. Cinisello Balsamo : San Paolo, 2007. p. 454.

³⁶ Bennema C. *Encountering Jesus: Character Studies in the Gospel of John*. Milton Keynes : Paternoster, 2009. p. 12-21.

позиціонує себе у конфронтації. Лазар повертається до життя, але, як не парадоксально, його життя виникають нові загрози (Ів. 12, 10-11) та йому, зрештою, доведеться знову померти. Воскресіння Лазаря стає каталізатором вітання Ісуса натопом і, зрештою, рішення первосвящеників вбити його.

6.3. Сестри

Сестри прогресують у своїй вірі і стають зразками справжнього учнівства. Автор підкреслює паралелізм їхнього ставлення до смерті брата³⁷. Оповідний контекст сестер – повернути Ісуса до Юдеї, щоб сформувати спільноту шляхом переображення смерті у життя. Те, що призводить до смерті, це насправді ризик, який Ісус бере на себе, щоб висловити любов (Ів. 11, 7-10). Зустріч сестер з Ісусом – це дзеркало віри для читачів.

6.3.1. Марта

Євангелист приймає та розвиває віровизнання Марти в Ів. 11, 27, де виражене подвійне подолання 2 реальностей: часу (майбутнє є близьким) та простору (воно присутнє в Особі Христа). Дієслово «*вірую*» (Ів. 11, 27), яке відображає відповідь віри Марти, вжите в перфекті (*πεπίστευκα*), дієслівний аспект якого вказує на присутність наслідків минулої дії в теперішньому часі, і таким чином посиляється на віру Марти як на тверде переконання. Визнання віри Марти є більшим та досконалішим, аніж те, яке міститься в Ів. 6, 69. Марта, незважаючи на висловлювання скорботи через затримку Ісуса, займає позицію віруючого — здається, вона забула вже про смерть Лазаря. Ісус чекає остаточної відповіді Марти, і його питання призводить її до роздумів. Рефлексивне питання є наріжним каменем у відносинах між Ісусом та Мартою (Ів. 11, 26: *πιστεύεις τοῦτο* — «*віриши тóму?*»). Після її глибокого визнання віри в Ісуса, її слова в Ів. 11, 39 здаються досить загадковими і до кінця не відповідають її вірі, що викликає у читача багато запитань.

6.3.2. Марія

Помазання Ісуса Марією вказує на атмосферу урочистості та святкового контексту. Марія – мовчазний персонаж, який представляє тих, хто плакав за мертвим Лазарем, але, почувши, як Ісус наближається, вона не залишилася в домі (Ів. 11, 28-33), повівши за собою решту людей. Здається, вони втратили надію. У Ів. 12, 2 вона вчинила діяконію, тобто взяла активну та добровільну роль у підготовці святкового столу для Ісуса³⁸, без посередництва інших людей (напр. швидше Марта покликала її зустріти Ісуса в Ів. 11, 28) і припала до Ісусових ніг. Марія висловлює віру в дії помазання, яка передбачає відданість та любов — витирання ніг Ісуса

³⁷ Marchadour A. Venite e vedrete. Guida al Vangelo di Giovanni. Bologna : Dehoniane, 2013. p. 152.

³⁸ Speyr von A. I discorsi polemici: riflessioni sui capitoli 6-12 dal Vangelo di Giovanni / пер. з нім. С. Danna. Milano : Jaca Book, 1989. p. 397.

власним волоссям як знак упокорення та цілковитого віддання себе через віру в Ісуса. Спасительна цінність смерті Ісуса підкреслюється Марією помазанням та витиранням Ісусових ніг. Слово ὀσμῆ («*миро*») в Ів 12, 3 підкреслює аромат життя та невичерпний потенціал дару життя Ісуса. Марія стає справжнім учнем, на протипагу Юді.

6.4. Учні

Учні хочуть захистити життя Ісуса (Ів. 11, 8), але, на жаль, не мають мужності та лише супроводжують Ісуса на дорозі в Єрусалим. Дієслова, які розповідають про них, відносяться до тих, які описують супровід царя, а іноді використовуються для представлення та вираження покликання та служіння. У Ів. 12, 26 термін δίακονος позначає учня, оскільки δίακονος вказує на всеціле служіння, яке носить добровільний характер. Часто для них характерним є нерозуміння Ісусових слів і дій.

6.4.1. Тома

Апостол Тома через своє несвідоме бажання вмерти з Ісусом (Ів. 11, 16) представляє безпосередню готовність і демонструє мужність апостолів, щоб віддати своє життя за Ісуса. Проте, апостол Тома говорить набагато більше, ніж його знання. Тома висловив бажання померти разом із Ним і наголосив на цьому, замість коливань інших учнів щодо того наслідувати чи не наслідувати Ісуса. У дивному, але дуже переконливому поєднанні песимізму та імпульсивності Томи, чого не вистачало апостолам в розумінні Ісуса, у Ів. 20, 28 міститься найвища точка віровизнання Ісуса саме в устах Томи.

6.4.2. Юда

Особа Юди та його дій поставлена Євангелистом як цілковита протилежність на протипагу благородній дії Марії, оскільки він неправильно сприймає її вчинок та не усвідомлює його значення. Юда представлений як негативний персонаж, що з самого початку зацікавлений в зраді свого Вчителя. Вперше на сцені він з'являється тоді, коли він критикує помазання Ісуса, здійсненого Марією. Оповідач не дуже переймається психологією його рішення, оскільки Юда не помічає близькості смерті Ісуса. Юда виразив апатію по-відношенню до Ісуса під час абсолютної самопосягати Марії. Марія зрозуміла нагальність приходу спасіння та «нестачу» часу і відповіла відповідним чином Ісусу, помазавши (буквально помивши літрою мира!) Його ноги. Юда представляє точку зору диявола, висловлює та в певний спосіб реалізує її.

6.5. Фарисеї та юдейська влада

Фарисеї оплакують свою нездатність перешкодити людям наслідувати Ісуса (Ів. 12, 12-19). Хоча вони несуть відповідальність за змову вбити Ісуса,

тільки Ісус перебуває у повному контролі над Його годиною. Єврейська влада вже засудила Ісуса на смерть ще до того, як Він прибув до Єрусалиму (парадоксальна символічна смерть Ісуса ще перед Його фізичною смертю). Фарисеї, згадані в Ів. 12, 42, є представлені як основні противники віри, такими вони є і у всій секвенції тексту Ів. 1 — 12, в якому вони згадуються вісімнадцять разів аж до Ів. 12, 42. Будучи аристократами, їхні діла зовсім не здаються аристократичними.

6.6. Юдеї

Юдеї є немов би хором, який коментує та відповідає реакцією на дії та винки Ісуса. Термін «юдеї» в Івана часто вживається у нейтральний спосіб: описує сукупність персонажів, які відкидають віру в Ісуса та шукають Його смерті (Ів. 11, 53). Пізніше, юдеї також є тими, які оплакують Лазаря та чинять грандізний жаль за ним (Ів. 11, 33: κλαίουσιν) і через це спричинюють плач самого Ісуса (Ів. 11, 35). Юдеї прибули, щоб побачити Ісуса лише з наміром спостерегти за наслідками чуда, яке здійснив Ісус (Ів. 12, 9. 18), хоч оповідач і натякає неявно на те, що деякі із знатних юдеїв повірили в Ісуса (Ів. 12, 42). Таким чином, сукупність юдеїв творить свого роду фон для розвитку подій, вчинків та діалогів. Вони є монолітною структурою в функціонуванні до відповіді віри по-відношенню до Ісуса. Згідно наративної теорії, юдеї є допоміжною програмою, хоч і часто представляють у своїй суті негативну парадигму.

6.7. Греки

Греки, які прибули на свято, символізують цілковиту відкритість Ісуса до всіх народів та генерацій людей та світу. Дієслово *ἰδεῖν* (Ів. 12, 21 — «побачити») описує внутрішнє бажання греків пізнати Ісуса. Поява греків вказує на випередження того, коли всі будуть притягнуті до Ісуса, коли Той буде піднесений на хресті (Ів. 12, 32) та є знаком універсальності спасіння³⁹. Ів. 12, 23-28 подає відповідь грекам, які хочуть побачити Ісуса, де Ісус говорить про Себе у 3-й особі однини та використовує дієприкметники, посилаючись на фігуру страждаючого Слуги Ягве.

Висновки

Наративний аналіз тексту Ів. 10, 40 – 12, 50 подає ефективні ключі та підходи для глибшого розуміння аргументативної динаміки вибраної текстуальної послідовності Євангелія від Івана. Беручи під увагу роль читача, його позиціонування перед текстом, відчитування ним лінгвістичних кодів чи засвоєння богословських категорій, залишених йому імпліцитним автором

³⁹ LEE H. «Signore, vogliamo vedere Gesù»: la conclusione dell'attività pubblica di Gesù secondo Gv 12, 20-36. Roma : Pontificia Università Gregoriana, 2005. p. 10.

через побудову сюжету, підкреслення часового і простірних аспектів та категорій із персонажами, нарративний підхід сприяє голістичному аналізу іванівського тексту Ів. 10, 40 – 12, 50 в контексті нарративної структури та розповідної стратегії тексту Євангелії від Івана загалом у його єдності та комплементарності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОКУМЕНТИ:

1. Святе Письмо Старого і Нового Завіту : в 2-х ч. / пер. о. І. Хоменко; повний пер., здійснений за оригін. євр., араб. та грец. текстами. Київ : Місіонер, 2008. Ч. 1 : Старий Завіт. 1126 с. ; Ч. 2 : Новий Завіт. 350 с.
2. *Novum Testamentum Graece* / упор. Aland B., Aland K., Karavidopoulos J., Martini C. M., Metzger B. M., 28-е вид. Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft, 2012. 890 p.
3. Папська Біблійна Комісія. Тлумачення Біблії в Церкві / пер. з італ. Львів : Свічадо, 2010. 148 с.
4. *Retorica e Poetica di Aristotele* / пер. з гр. Zanatta M. Torino : Unione Tipografico, 2004. 836 p.
5. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%83%D0%B3%D0%B0> (дата звернення: 08.10.2018).

ЛІТЕРАТУРА:

6. Anderson P. N. Gradations of Symbolization in the Johannine Passion Narrative: Control Measures for Theologizing Speculation Gone Awry / упор. Frey J., Watt J. G., Zimmermann R. Imagery in the Gospel of John. Terms, Forms, Themes, and Theology of Johannine Figurative Language. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006. 495 p. (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 200).
7. Bazzi C. *Vangelo di Giovanni. Testo e commento*. Casale Monferrato: Piemme, 2000. 267 p.
8. Bennema C. *Encountering Jesus: Character Studies in the Gospel of John*. Milton Keynes : Paternoster, 2009. 240 p.
9. Culpepper R. A. *Anatomy of the Fourth Gospel: A Study in Literary Design*. Philadelphia : Fortress Press, 1987. 280 p.
10. Daise M. *Feasts in John*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007. 222 p. (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 229).
11. *Dizionario teologico del Vangelo di Giovanni* / уклад. J. Mateos - J. Barreto. Assisi : Cittadella, 1982. 360 p.
12. Dodd C. *Historical Tradition in the Fourth Gospel*. Cambridge : Cambridge University Press, 1963. 472 p.
13. Estes D. *The Temporal Mechanics of the Fourth Gospel. A Theory of Hermeneutical Relativity in the Gospel of John*. Leiden-Boston : Brill, 2008. 326 p. (Biblical Interpretation Series 92).
14. Grasso S. *Il vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova, 2008. 984 p.
15. Hallback G. *The Gospel of John as Literature: Literary Readings of the Fourth Gospel* / упор. Nissen J., Pedersen S., *New Readings in John: Literary and Theological Perspectives*.

Essays from the Scandinavian Conference on the Fourth Gospel. Bloomsbury: T & T Clark, 2004. 272 p. (The Library of New Testament Studies 182).

16. Lee D. The Symbolic Narratives of the Fourth Gospel The Interplay of Form and Meaning. Sheffield : Sheffield Academic Press, 1994. 263 p. (Journal for the Study of the New Testament Supplement 95).

17. Lee H. «Signore, vogliamo vedere Gesù»: la conclusione dell'attività pubblica di Gesù secondo Gv 12, 20-36. Roma : Pontificia Università Gregoriana, 2005. 302 p.

18. Leon-Dufour X. Letture dell'Evangelo second Giovanni. Cinisello Balsamo : San Paolo, 2007. 1296 p.

19. Mannucci V. Giovanni il Vangelo narrante. Introduzione all'arte narrativa del quarto vangelo. Bologna : Dehoniane, 1993. 368 p.

20. Marchadour A. Venite e vedrete. Guida al Vangelo di Giovanni. Bologna : Dehoniane, 2013. 208 p.

21. Marguerat D., Bourquin Y. *Per leggere i racconti biblici. La Bibbia si racconta. Iniziazione all'analisi narrativa* / пер. з фр. М. Zappella; 2-ге вид., оновл. Roma : Borla, 2011. 208 p.

22. Monoley F. J. Who is "the Reader" in/of the Fourth Gospel?, *Australian Biblical Review*. 1992. № 40. 20-33 p.

23. Nielsen H. Johannine Research / упор. Nissen J., Pedersen S. New Readings in John. New York: Sheffield, 1999. 272 p. (Journal for the Study of the New Testament Supplement 182).

24. Newheart M. W. Toward a Psycho-literary Reading of the Fourth Gospel / упор. F. F. Segovia. «What is John?»: readers and readings of the fourth Gospel. Atlanta: Scholars Press, 1996. 293 p. (The Society of Biblical Literature 3).

25. Ricoeur P. Tempo e racconto / Т. 1. Milano : Jaco Book, 1986. 352 p.

26. Rowe E., Neyrey J. «Telling Time» in the Fourth Gospel, *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*. 2008. № 64. 291-320 p.

27. Salier W. The Rhetorical Impact of the Semeia in the Gospel of John. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004. 234 p. (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 186).

28. Schnackenburg R. The Gospel According to St. John, New York : Crossroad, 1990. Т. 2. 556 p.

29. Sheridan R. Retelling Scripture: «the Jews» and the scriptural citations in John 1:19-12:15. Leiden-Boston : Brill, 2010. 294 p. (Biblical interpretation series 110).

30. Speyr von A. I discorsi polemici: riflessioni sui capitoli 6-12 dal Vangelo di Giovanni / пер. з нім. С. Danna. Milano : Jaca Book, 1989. 378 p. (Già e non ancora 169).

31. Stibbe M. A Tomb with a View: John 11,1-44 in Narrative-Critical Perspective. *New Testament Studies*. 1994. № 40. 38-54 p.

32. Stibbe M. John as Storyteller: Narrative Criticism and the Fourth Gospel. Cambridge-New York : Cambridge University Press, 1995. 232 p. (Society for New Testament Studies Monograph Series 73).

33. Stovell B. Mapping Metaphorical Discourse in the Fourth Gospel. John's Eternal King. Leiden-Boston : Brill, 2012. 381 p. (Linguistic Biblical Studies 5).

34. Twelftree G. Exorcisms in the Fourth Gospel and the Synoptics / упор. Fortna R. T., Thatcher T. Jesus in Johannine Tradition. Louisville: Knox Press, 2001. 400 p.

Дата надходження до редакції: 12.01. 2019